

Duray Miklós és a csehszlovákiai magyar kisebbségi jogvédelem fölszámolása

Ne áltassuk magunkat: néhány évi figyelő várakozás után — a tolerancia szó használata túlzott volna — a szlovák, ill. csehszlovák államvédelmi hatóságok elhatározták, hogy fölszámolják azt a néhány helyzet-felmérő és önvédelmi kezdeményezést, amely a szlovákiai magyar kisebbségben az elmúlt években megindult.

A büntető-eljárás középpontjában a Pozsonyban élő, 38 éves Duray Miklós, geológus és közíró áll. A rendőrhatóságok 1982. november 10-én tartóztatták le Durayt — lakásán, ahol egyidejűleg házkutatást tartottak — s megbízhatónak látszó értesülések szerint a csehszlovák büntetőtörvénykönyv 98. §-a alapján « felforgatás » címen emeltek vádat ellene. (E paragrafus alapján 3-tól 10 évig terjedő szabadságvesztésre ítélik.) Amikor e sorokat nyomdába adjuk (1983. február 1-én), Duray pere éppen megkezdődött, de ítélethirdetésre még nem került sor. A vád koronatanúja — akinek nevét kegyeletből nem említjük — azt bizonygatta, hogy Duray « összeesküvésbe » akarta őt bevonni. A (félig) nyilvános tárgyaláson a védelem ellentanúkat sorakoztatott föl, s Duray is kifejthette álláspontját.

A letartóztatásnak több hónapos előzményei vannak. Június elején civilruhás nyomozók jelentek meg Duray pozsonyi munkahelyén, átkutatták hivatali szobáját, majd otthonában is házkutatást tartottak. Lefoglalták feljegyzéseit, kéziratait, írógépét, valamint egy házi készítésű sokszorosító szerkezetet. A házkutatást követően Durayt

sorozatosan beidéztek a rendőrségre és mintegy 50 személyt — túlnyomórészt szlovákiai magyar értelmiségieket — hallgattak ki tanúként. A rendőrség már a nyár folyamán áttette vádemelési javaslatát az ügyészséghez, de Durayt még néhány hónapig szabadlábbon hagyták.

A hatóság szerint Duray volt a Csehszlovákiai Magyar Kisebbség Jogvédő Bizottsága név alatt elterjedt dokumentumok szerzője, vagy legalábbis értelmi szerzője, s ő juttatta e dokumentumokat külföldre. A január 31-i pozsonyi bírósági tárgyaláson Duray ez utóbbi vádat erőlyesen tagadta, de a dolgozatok szerzőségét nem.

A « Jogvédő Bizottság » dokumentumai 1978 óta terjedtek Szlovákiában és Magyarországon, egy részük beadvány és emlékirat volt, más részük tudományos felmérés a szlovákiai magyar kisebbség helyzetéről. Olvasóink ezekkel a munkákkal először sorozatunk 6. számában találkozhattak (131-154. old.), majd a Magyar Füzetek Könyveinek 4. kötetében. E kötet mintegy 70 oldalas fő tanulmánya az elmúlt évtizedek legnagyobb szabású kísérlete volt a szlovákiai magyarság társadalmi és művelődési helyzetének szakszerű felmérésére. A rendelkezésünkre álló híradások alapján — amelyeket természetesen fenntartással közlünk, hiszen a kézirat birtokába is csak közvetítők révén jutottunk — úgy tűnik tehát, hogy a könyvsorozatunkban megjelent « Szlovákiai Jelentés » (MFK - 4, Párizs 1982) *mindenekelőtt Duray Miklós nevéhez és szakavatott munkájához fűződik.*

Duray, aki 1968 idején a szlovákiai magyar ifjúság egyik tevékeny — és meggyőződésesen « reformista » — vezetője volt, egyébként nem titkolta, hogy geológusi szakmunkája mellett közírói tevékenységet is folytat. Így például egy írása az 1980-ban Budapesten « szamizdat » kiadásban terjesztett *Bibó Emlékkönyvben* látott napvilágot (a szóbanforgó dolgozatot nemrégiben megjelentette a párizsi *Irodalmi Újság* is, 1982/4. számában).

Még nem tudjuk, milyen ítélet vár Durayra, de az bizonyosnak látszik, hogy a megindult büntetőjogi eljárás egy időre pontot tesz a kollektív jogvédelmi munkára. A szlovákiai magyarság szellemi emberei sohasem érezték

magukat biztonságban, de most a félelem légköre nehezedik arra a maroknyi magyar értelmiségire, akik Pozsonyban vagy másutt, valamit tenni akartak. Úgyszólván senkire sem számíthatnak azok után a megtorló intézkedések után, amelyek egyidejűleg a budapesti és az erdélyi ellenzéki csoportokra lesújtottak. A magyar kormányzatra a legkevésbé.

K. P.

P.S. — Duray Miklós önéletrajzi kísérlete «Kutyaszorító» címmel 1983. januárjában megjelent New Yorkban, Püski Sándor kiadásában és Csoóri Sándor előszavával. Megrendelhető a Püski-Corvin cégnél (1. kötetünk hátlapján).

Tájékoztató

az 1982. decemberében Budapesten lezajlott házkutatásokról

A második nyilvánosság felszámolására irányuló rendőrségi akciók 14-én, kedden este nyolc órakor kezdődtek. A BRFK vizsgálati osztályának nyomozói házkutatást tartottak Rajk László építésznél, Buda Géza történésznél és Sulyok Miklós matematikusnál, Nagy Bálint építésznél, Demszky Gábornál és Nagy Jenőnél — az AB Független Kiadó munkatársainál —, valamint Csorba István színésznél. A házkutatási határozat indoklása szerint sajtórendészeti vétség (BTK 213 §) miatt indult ellenük eljárás.

A házkutatást Rajk László lakásán másfél év óta nyilvánosan működő szamizdat butik szokásos keddi esti nyitására időzítették. A butikban árult kiadványok már az asztalon voltak, amikor csengetés nélkül négy civil és egy egyenruhás rendőr lépett a lakásba. Átadták a házkutatási határozatot, felvették a jelenlévők adatait, majd újabb rendőrök jelentek meg, hogy Nagy Jenőt és Demszky Gábort a Nagy Jenő lakásán tartandó házkutatáshoz elvezessék. A lépcsőházban látták, hogy a rendőrök többeket igazoltatnak. Közülük legalább egy személyt — egy gépírónt — be is vitték a Tolnai utcába.

Közben egy másik különítmény átkutatta Sulyok Miklós autóját és lefoglalta a Szegényeket támogató Alap önálló kiadványát. Csorba István pilisborosjenői lakásáról egy legalisan működő szitaműhely tartozékait vitték el és a műhely gazdáját is bevonták az eljárásba.

Rajk László lakásáról Illyés Gyula tanulmánykötetéből, Petri György *Örökhétfő* c. verseskötetéből, Csalog Zsolt, Konrád György és Danilo Kiš irodalmi műveiből több doboznyt szállítottak el. Nagy mennyiséget foglaltak le a *Beszélő* c. folyóirat 4. számából; többszáz kötetnyi lengyel dokumentumot vittek el, Bence György, Kis János, Bill Lomax, Schöpflin Gyula, Szalai Pál és Vajda Mihály írásaival együtt. Az utóbbiak az AB Független